

Tarım ticarileşti, sanayileşti, küreselleşti, göç verdi, sonuç ne oldu?

TARIMA DESTEK

AVRUPA BİRLİĞİ %40
TÜRKİYE %2

AB Tarım Politikalarına uyum kapsamında son yıllarda Türk tarımında

pek çok şey, bu arada destek sistemi de kökten değişti. Elde edilen sonuçları “Türk tarımının çökmesi” gibi yorumlayanlar kadar “Tarımda verimliliğin artması” diye yorumlayanlar da var. Objektif değerlendirmeyi Türkiye Ziraatçiler Derneği Genel Başkanı İbrahim Yetkin’e bıraktık.

Tarım destekleri konusunda durum nedir?

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın 2010 yılı bütçesi toplam 7 milyar 640 milyon TL olarak belirlendi. Bunun içinde yer alan transfer bütçesinin desteklemelere ayrılan bölümü 5 milyar 605 milyon TL. 2010 yılı toplam bütçesinin 286 milyar 928 milyon TL olduğu düşünülürse, tarıma ayrılan kaynak, bütçenin yaklaşık yüzde 2'sini oluşturmaktadır. Üyesi olmayı hedeflediğimiz AB'de bu oran yaklaşık yüzde 40 civarındadır.

Ayrıca, geçtiğimiz yıllarda bir Tarım Yasası çıkarıldı. Buna göre, tarıma ayrılan destek miktarının Milli Gelirin yüzde 1'inden az olmaması gerekiyor. Mevcut rakamı Türkiye'nin Milli Geliri ile kıyasladığımızda ise yüzde 0,54 gibi bir rakam çıkıyor. Yani yasanın öngördüğü asgari miktarın yaklaşık yarısı. Ama bu kadarla da kalmıyor. Geçen yıl bütçeden tarıma

ayrılan kaynakların yüzde 10'u tasarruf gerekçesiyle kesilmişti. Bu yıl da bu ayrılan miktarın 706 milyon lirasını TMO'nun fındık alımından çekilmesi, fındık ekim alanlarının sınırlandırılması nedenleriyle fındık üreticisine uğrayacağı zararı karşılamak amacıyla ödenecek olan para oluşturuyor. Bu meblağ düşüldüğünde, 2010

İbrahim Yetkin

bütçesinden tarımsal üretimi desteklemek amacıyla ayrılan paranın gerçek miktarı 4 milyar 899 milyon liraya iniyor. Bu da milli gelirin yaklaşık yüzde 0.47'sini oluşturuyor. Yani rakam, olması gerekenin yarısından da az oluyor.

Yeni destekleme modeli de mi yetersiz?

2009 yılında bugüne kadar uygulanan destekleme modelini önemli ölçüde değiştiren ve 2010 yılından itibaren uygulanacak olan "Havza Destekleme Modeli"ne gelirsek...

Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli'nin amacı; "Tarım havzalarını belirlemek, sağlıklı tarım envanteri hazırlamak, üretim planlamasına imkan sağlamak, hangi ürünün nerede ne kadar üretilebileceğini belirlemek, destekleri rasyonel, yönlendirici ve etkin bir şekilde kullanmak, arz açığı olan ürünlerde üretim artışı sağlamak, doğal kaynakları korumak ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, havza bazlı planlama ve yönetimle ilgili sektör talebini karşılamak, muhtelif senaryolara göre üretimi planlamak" olarak belirlendi.

Bu genel amaçlar, her ne kadar tarım kesiminde olumlu karşılandıysa da, yeni model sayesinde kamunun "finansman yükünün azalacağı" açıklanması, bir çok ürünün belirlenen havzalar dışında üretilmesi durumunda mevcut durumda almakta olduğu desteklerden yararlanamama ihtimalini gündeme getirerek endişe yarattı.

Geçtiğimiz yıl ortasında açıklanan Orta Vadeli Ekonomik Program'da "Tarımsal destekleme ödemeleri sektörde rekabet edebilirliği artırmak ve gelir istikrarını sağlamak amacıyla alan ve ürün temelinde farklılaştırılacak, desteklerin idare ve kontrolü alan bazlı yapılacaktır" denilmektedir.

Bilindiği gibi "Havza Bazlı Destekleme Modeli", belirli bölgelerde seçilen ürünlerin primle desteklenmesi esasına dayan-

maktadır. "Alan Bazlı Destekleme Modeli" ise Doğrudan Gelir Desteği örneğinde olduğu gibi toprak üzerinden verilen bir destek türüdür.

Halen uygulanmakta olan "Gübre ve Mazot Desteği" ise farklılaştırılarak da olsa girdi desteği niteliğindedir.

Havza Bazlı Destekleme sisteminin seçilen ürünlerin üretimini teşvik gibi bir avantajı olmasına karşın, belirli bir havzada seçilen ürün sayısının düşük tutulması ve diğer ürünlerden tüm desteğin çekilmesi halinde ürün çeşitliliğinin ortadan kaldırılması ve zaman için "plantasyon tipi işletmeler" yaratılması tehlikesini barındırdığı bilinmektedir.

Öte yandan alan bazlı destek üretimden çok toprak sahipliğini destekleme gibi mahzurlar taşımaktadır.

Bu durumda, alan bazlı desteklemelerden çok, girdi desteği sürdürülürken belirli havzalarda seçilmiş ürünlerin ek prim ödemesiyle desteklenmesi uygun bir yöntem olarak görülmektedir.

Bu uygulama ürün çeşitliliğinin korunmasının yanı sıra, verimli ürünlerin teşvik edilmesini sağlarken, bazı çiftçilerin tamamen destek dışı kalmasını da engelleyecektir.

Kayıpların telafisi, kazançların büyütülmesi nasıl mümkündür?

Çiftçimizin en önemli sorunlarından biri girdi fiyatlarındaki artışlardır. Türkiye'de son yıllarda sürekli olarak mazot, ilaç, gübre, elektrik, su gibi girdilerin fiyatları enflasyon ortalamasının üzerinde artarken, belli başlı tarım ürünlerinin fiyatları enflasyon ortalamasının altında kalmaktadır. Bu durumda girdi fiyatları ile üretici fiyatları arasındaki makas açılmakta ve bu durumun yol açtığı zarar çiftçinin kazancını yok etmektedir. Örneğin, 100 dönümlük bir araziden yaklaşık 40 ton pamuk elde ediliyor. Çiftçinin bu ürün karşılığında elde ettiği gelir 26 bin lira civarında. Buna karşılık sulama için ödediği elektrik bedeli 10 bin liranın üzerinde.

“İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ” HENÜZ PARADİGMA DEĞİLDİR

İklim değişikliği ve dünya tarım üretimindeki yeni eğilimler açısından Türkiye'nin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Bu çok iyi incelenmesi gereken bir konu. Bu konuda bir şey söyleyebilmek için iklimsel değişimin dünyaya ölçeğindeki etkilerinin ne yönde olacağını bilmesi gerekir. Örneğin, küresel ısınma dediğimiz olgu artık bilimsel olarak kanıtlanmış olmasına karşın, bu olgunun Türkiye üzerinde nasıl bir etki yapacağı henüz saptanamıyor. 2007 yılındaki kuraklığı küresel ısınmaya bağladık, ama bu yıl dengesiz ve aşırı yağışlarla karşılaştık. Belki de bu iki olgu birbirini tamamlıyordur, ama bunu bilemiyoruz.

Kompoze gübrede, gübrenin kullanıldığı Kasım 2009/Şubat 2010 arasındaki üç aylık artış oranı yüzde 41. DAP gübresinde artış yüzde 37, azotlu gübrelerde yüzde 16. Amonyum sülfatta yüzde 45. Normal yıllık enflasyon ise yüzde 10 civarında.

Buna karşılık, buğdayın fiyatı geçen yılki düzeyde.

Bu durumda, kendisine ait 100 dönümlük bir tarlada buğday yetiştiren bir üreticinin masrafı geçen üretim yılı itibarıyla mazot, gübre, ot ilacı, zararlı ilacı, biçerdöver masrafları göz önüne alındığında 18.000 TL civarında. Buna karşılık ortalama verim aldığı kabul edilirse, bu topraktan elde edeceği 30 ton buğday karşılığı kazanacağı para 13.200 TL. Buna 1.550 TL prim, 1.500 TL saman parası da eklenirse 16.200 TL yapıyor. Yani çiftçi bir yıl uğraşır zarar ediyor.

Çiftçi yıllardır bu açığı borçlanarak kapatmaya çalışıyor, ama bu da borç sorununu tarım sektörünün en önemli sorunu haline getiriyor. Yıllardır üst üste borç yapılandırılmalarına gidilmesinin nedeni budur. Bu uygulamalar ise geçici olarak sorunu ertelemekte, ama temeldeki sorunu çözmeye yetmemektedir.

Tarımda teknoloji kullanımını yaygınlaştırmak gibi bir stratejimiz var mı unsurları nelerdir?

Tarımda teknolojinin geliştirilmesi yani daha ileri teknoloji ürü-

nü makine, alet ve teçhizatın, daha gelişmiş düzeyde ilaç ve gübre kullanımı, daha bilimsel yöntemlerin kullanılması iki ana unsura bağlıdır:

Birincisi kaynak sorunudur. Çiftçi eğer yaptığı üretim sonunda elinde teknolojiye aktaracak bir kaynak bulamıyorsa, tarımda teknolojiyi geliştirme sorunu temelde tıkanır.

Bunun bir diğer boyutu, tarımsal Ar-Ge çalışmalarına aktarılabilecek kaynak ve yatırım sorunudur. Maalesef ülkemizde bu iki açıdan da kaynak sorunu çözülememiştir ve teknolojik gelişmenin önündeki en büyük engelleri oluşturmaktadır.

Bunun yanı sıra çiftçinin eğitimi ve ileri teknoloji kullanmaya teşvik edilmesi önemlidir. Bu açıdan önemli bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Türk çiftçisi, günümüzde teknolojinin önemini kavramıştır ve imkan bulursa bunu en ileri düzeyde uygulamaya ağıttır.

AB Tarım politikasına ne kadar yaklaştık? Daha neler yapmamız lazım?

Maalesef tarım konusu AB ile zaten fiilen durmuş bulunan müzakere sürecinin dahi dışında bırakılmıştır. Şu aşamada Türk tarımının AB ile bütünleşmesi gibi bir konunun gündemde olmadığını, bu açıdan kendi sorunlarımızı kendimiz çözmeye yolunda, kendi kaynaklarımıza

güvenerek hareket etmenin doğru olduğu kanısındayız.

Tarım-Gıda sektörüne verilen destekleri ve yeni destek ihtiyaçlarını değerlendirir misiniz?

Bu sorunuzun cevabını kısmen yukarıda vermiştim. Ek olarak bir örnek olması açısından buğday destekleme fiyatları üzerinden bir değerlendirme yapabilirim.

Bilindiği gibi Toprak Mahsulleri Ofisi, (TMO) 2009 yılı üretim sezonunda ekmeçlik buğdayın tonunu 500 TL'den alacağını ve fiyatların kademeli olarak arttırılarak Kasım ayı itibarıyla tonunun 530 TL'ye yükseltileceğini açıklamıştı. Ayrıca, ton başına verilen hububat primi de 45 TL'den 50 TL'ye çıkarılmıştı. Yani geçen sezon sonu itibarıyla buğdayın tonunun piyasa fiyatı 580 TL idi.

2010 yılı alım fiyatları ise başlangıç itibarıyla ton başına 550 TL artı 50 TL'lik primle birlikte 600 TL olarak belirlendi. Aynı günlerde buğdayın piyasa fiyatı 500-530 TL arasında işlem görüyordu.

Üretimin de geçen yılki üretim civarında olacağı açıklandı. Buna göre en temel üründe destekleme fiyatı itibarıyla genel enflasyon oranının altında bir alım fiyatı belirlendiğini, aynı zamanda piyasa fiyatının da bu belirlenen fiyatın altında seyrettiğini görüyoruz. Buna karşılık tarımsal girdilerdeki geçen yıllık enflasyon oranı ortalama yüzde 16. Yani yukarıda belirttiğimiz girdi/fiyat makası öyle görünüyor ki bu yıl da çiftçi aleyhine açılmaya devam edecek.

